

Menni kell

Hat óra sem volt még, alig világosodott, mikor odakintről a lazára eresztett relaxa csíkjai között bevilágított a szemközti Spar elé betolató kamion reflektora. Mikor kelhetett ez a szerencsétlen, ha már hajnalban itt van ebben a határszéli városkában, morfondírozott az öreg, aki pont ezeket a perceket szerette a legjobban, az álomból az ébrenlétbe átcsúszó finom fázisokat, a hajnaloknak azt a hamis illúzióját, hogy ez a nap sem lesz rosszabb, mint a tegnapi volt. Amely illúziókból aztán a felkelés utánra is megtakarított egy keveset: a szöszmötölést a kávéfőző körül, az ürítést a mostanra már felmelegedett mellékhelyiségben, a tisztálkodást, az öltözködést, amit az este kikészített ruhadarabok egymás utáni magára aggatásával sosem talált megerőltetőnek. Aztán a rendrakást, ami – meglepő módon – öregkorának egyik kedvenc elfoglaltsága lett. Örült, hogy hatalma van afölött a negyvenkét négyzetméter fölött, amit egyes egyedül magáénak mondhat, és aminek egyetlen négyzetcentiméterét sem engedi át pornak, enyészetnek. Ha mindenki, gondolta sokszor, legalább ennyit törődne azzal a térrel, ami neki a világmindenségből jutott, biztosan nem itt tartanánk. De hogy hol tartunk és hogy hol tarthatnánk, azt nem tudta definiálni. Mondjuk, nem is nagyon akarta.

Háromnegyed hétkor kiballagott a buszpályaudvarra, felszállt a buszra, bemutatatta a sofőrnek a nyugdíjas-igazolványát – amire az csak legyintett, ugyan, menjen már, azt hiszi, nem látom magán, volt a tekintetében –, és leült egy jobb oldali ülésre, ami szokásává vált, mióta az anyja gyerekkorában a lelkére kötötte, hogy buszon, vonaton mindig a jobb oldalon üljön, mert ha baleset van, ott megúszhatja. Hogy miért, azt már nem fejtette ki, benne pedig erősebb volt az anyjába vetett hit, mint hogy utánajárjon, miért is biztonságosabb buszon, vonaton a jobb oldalon ülni. Az anyja is nyilván hallotta valakitől, nem magától találta ki, így nem is kérdezte tőle sosem, elfogadta, mint annyi mást, amit tőle tanult – azon dolgok igazságtartamának, amit az anyjától tanul az ember, amúgy sem illik utánajárni.

ROSS KÁROLY (1954) író, műfordító. Legutóbbi kötete: *Velem vagy, ugye?* (novellák; Budapest 2021, Napkút Kiadó).

Hétfő reggel volt, már a második megállóban megtelt a busz, s érezte, hogy lassan elfogy körülötte a levegő, ahogy a hétvégén kimosott ruhákból áradó ammónium szaga vegyült a dezodorok és parfümök édes-kesernyés illatával s a zárt járműből nem tud semerre sem szökni. Ha jött volna ki hang a torkán, talán kiáltott volna, hogy álljanak meg, kiszáll, mindegy, hogy hol, mert nem bírja tovább, ezt a zsúfoltságot képtelen elviselni, amikor egy kar hajolt a feje fölé, kinyitott egy ablakot, és a hűvös kora novemberi levegő magához térítette. Hálás tekintetet szeretett volna vetni a kéz tulajdonosára, de már nem tudta beazonosítani, négyen vagy öten is ott préselődtek az ülése mellett, jó, hogy rá nem zuhantak. Azt hitte, mikor buszra szállt, hogy megszűnt már az a zsúfoltság, ami a régi időket jellemezte, amikor csak egy járat indult mindenfelé és nem volt más opció, muszáj volt arra szállni. Miközben, ahogy fel-felpillantgatott, azt vette észre, hogy többen is gyűlölködő, igen, nem talál rá jobb szót, gyűlölködő tekintettel méregetik, amit nem értett az elején, de most már igen: mit keres ő nyugdíjasként egy hétfő hajnali buszon, mi az, hogy nem tudja máskor intézni a szart sem érdeklő dolgait, miért nem tudott egy későbbi busszal menni, miért pont erre kellett szállnia. És ő, a hétfő hajnali munka egykori hőse, egyetértett velük, valóban, miért is kellett erre a buszra szállnia, egyáltalán: miért kellett buszra szállnia? Hirtelenjében ezt is elfelejtette.

Az ember megy valahova. Akkor is, ha öreg, ha nem hívják, és akkor is, amikor odaér és már fordulna is vissza. Joga van a menéshez. Lehet, hogy egy csomó máshoz nincsen, de ehhez igen. Az ő nagyszülei is állandó mozgásban voltak. A szülei is. Hiába voltak röghöz kötöttek, mindig mentek. Mezőre ki, istállóba be, szénakazalra fel, vásárba el. Az csak legenda, hogy a falusi ember megült egy helyben. Harminc kilométeres körzetben ismerte az összes falut, mert valamelyikben mindig akadt dolga vagy éppen rokona. Ez hiányzik most neki, egyre jobban. A menés. A kisvárosban, ahova a felesége révén jutott és most is él, tíz perc alatt elérni mindent. Az még neki, öregembernek is semmi. Talán – bár egyáltalán nem emlékszik rá – ezért ment ki hajnalban a pályaudvarra. Mert menni akart. Messzire, el.

A nagy mozgolódásból vette észre, hogy megérkeztek. Úgy gondolta, megvárja, míg leszáll a tömeg, de mivel utolsó sem akart lenni – ezt is az anyjától tanulta, az utolsóba ugyanúgy belerúghatnak, mint az elsőbe –, még időben besorolt néhány álmos diák elé. De aztán lökdösődés támadt mögötte, bőröndöt préseltek a vádlijához, nekinyomakodtak, a sarkára léptek. Megörült, mikor peront ért a lába és félrehúzódhatott az emberáradat elől.

Ekkor világosodott meg előtte, ami a buszon szinte teljes feledésbe merült, hogy utazása nem véletlenszerű, nem cél nélküli utazás. Időpontja van ugyanis a pszichiátriára. Nem ő, mások figyeltek fel rá, hogy az utóbbi időben, talán néhány hete, zavartan viselkedik. Legalábbis nem úgy, ahogy addig megszokták. Elfelejt dolgokat, elfelejt embereket. Nappal elalszik, éjjel gyakran felriad. Ha dolga van valahol, félúton elfelejti, hova megy, visszafordul. Össze-vissza

szedi a gyógyszereit. Néha elfelejt enni. Kétszer is az udvarra pisált – a szomszédasszonya hívta ki rá az orvost. Az meg beutalta.

És most itt van. Nem tudja, merre van a rendelő, de megvan a címe. Gyerünk, hátha sikerül elcsípnie egy taxit. Kering egy kicsit a pályaudvaron, régről emlékszik, hogy itt szoktak azok állni. Megkérdezni nem akar senkit, tízre van időpontja, nem kell sietni. Végre talál egyet. Beszáll, bemondja a címet. A taxis bólint és már indul is. Borotvátlan, gyűrött arcú pofa. Nem passzol a hétfő reggelhez. Meg a taxijához sem. Az öreg gyanakodva méregeti: tuti, hogy meg fogja vágni. Legalább a dupláját kéri, ha nem többet. Hát majd meglátjuk. Ha sokat kér, nem fizeti ki. Sőt, rendőrt hív rá. Nem hagyja átverni magát, csak azért, mert öreg. És mert van egy kis baja.

De a végén úgy ítéli meg, hogy nem kér sokat. Kábé ennyire számított, ki tudja fizetni. Még borraivalót is ad. A taxis sok szerencsét kíván, és elhajt.

A portán útbaigazítják: a B épületnél balra, majd egyenesen fel, aztán jobbra, nagy sárga tömb. Próbálja megjegyezni. Ha nem megy, majd megkérdez egy fehérköpenyest, tele velük minden, folyosó, udvar. Még hogy orvoshiány – lépni sem lehet tőlük, annyian vannak. Aztán persze eltéved. Se B épület, se sárga tömb. Nyilván eleve rossz felé indult. Az *itt balra föl* odabent a portáról bármi lehet. Kicsit szédül, mert kaptatón kell mennie – hogy építhettek dombra kórházat?! Itt a betegtologatók megszakadnak. Beáll a korlát mellé, húzza fel magát. Közönyösen mennek el mellette, itt mindenki beteg, nem törődnek a másikkal. Vigasztalásul arra gondol, ha itt érné valami, mégis csak jó helyen érné, mert akkor jönne segítség. Csak bevinnék valahova, lefektetnék, ellátnák. Nem hagynák meghalni.

Hosszú, keskeny folyosó, emberek, ameddig csak a szem ellát. Nem érti, miért vannak ennyien, ha mindenki időpontra jön. Biztosan van benne rendszer, akkor sem érti. S még sorszámot is kell húznia. Ezt meg végképp nem. De látja, mások sem háborognak, ő is csendben marad. Leülni nem tud, nem is kívánja, hogy bárki is átadja a helyét, hasonlóan öregek mind. Nekidől a falnak. Aztán kiegyenesedik, attól fél, megfogja a ruháját. Vagy lever valamit, annyi itt a felirat.

Végül a doktornő elé kerül – megriad, valamiért férfi orvosra számított. Az viszont megnyugtatta, hogy alig fiatalabb nála, könnyebben szót ért vele. Furcsa kérdéseket kap az elején, keresi bennük a logikát. Mint egy IQ-teszt, csak valamivel primitívebb. Megpróbál a legjobb tudása szerint válaszolni, a visszajelzések alapján sikerül is. Aztán bonyolultabbra váltanak, vagy inkább lényegtelennek tűnő apróságokra, amik nem biztos, hogy egyből az eszébe jutnak. Még előbb a régi dolgok, mint a mostaniak. Kezd világosodni előtte, mi a monoton kérdéssor lényege: a múlt vagy a jelen él-e világosabban a tudatában, melyikre emlékszik jobban. Az eredményből biztosan következtetni lehet valamire. Hogy mire, nem mondják meg neki. A végén, tízpercnyi beszélgetés után, felírnak két receptet és elbocsájtják. Örül, hogy mehet, és hogy csak ennyi volt.

Rengeteg ideje van, gyalog indul el arra, amerre a buszvéget sejtí. Kellemes novemberi nap, tíz fok legalább. Eszébe jut, hogy a kertben nem szedte még ki

a hagymát, pedig ideje lenne. És a céklát sem. Mitől felejtette el vajon? Naponta vagy háromszor végigbóklászik az ágyások között. Ha elcsíp egy korábbi buszt, még ma nekiáll. A recepteket ráér kiváltani, egy szóval sem mondta a doktornő, hogy sürgős.

Hogy lerövidítse az utat – a képzelt utat, mert egyáltalán nem biztos benne, hogy jó irányba megy –, átvág egy parkon, melynek a nagyon távoli túloldalán mintha sárgás-piros busztetőket vélne látni. Lehetnek akár háztetők is, de inkább buszokra tippel. De ha nem azok, akkor sem kerül nagyot – a parkra biztosan emlékszik, látta a taxi ablakából.

A késő délelőtt és a ragyogóan sütő nap egyáltalán nem indokolja, hogy ilyen kevesen legyenek a parkban. Szinte egy lélek sem. Végignéz az egymást keresztező gyalogutakon, sehol senki. Biztosan dolgoznak, hiszen hétfő van. Néha örül, hogy nyugdíjas, bár nehezen nyugszik bele. Még simán dolgozhatna, és dolgozna is, ha nem kellett volna beteg feleségét ápolnia. A halála után vissza is ment volna, de arra már betöltötték a helyét. Egy hozzá nem értő senkivel, harmadannyi fizetésért. A szembesítés, hogy alig vagy egyáltalán nem volt fontos, amit harminchét éven át csinált, keményen mellbe vágta. Azzal reagált rá, hogy elbújt a világ elől.

Két férfi és egy nő csoszog szembe vele. Befordulna valamelyik oldalösvényen, de nincs oldalösvény. Figyeli őket messziről, semmi jót nem néz ki belőlük, de ez lehet az ő hibája is. Túlöltözöttnek, túlápoltnak érzi magát hozzájuk képest, pedig amúgy, otthoni ruhájában, nem sok különbség lenne köztük. De hát ő orvosi vizsgálaton vett részt, ahova köztudottan rendszeren felöltözik az ember, ő erről nem tehet.

Mikor még közelebb érnek, látja, hogy nagyjából vele korúak, és még toprongyosabbak, mint amilyennek messziről tűntek. Felötlik benne, hogy adnia kéne nekik valamit, de rögtön az is, hogy mindezt a félelme mondatja vele. Az engesztelést a félelem szüli, a félelmet a tudatlanság. Bár sejtette, hogy hajléktalanok, teljesen nem volt meggyőződve róla. Mehetnek valami kerti munkára is, akár itt, a parkban, vagy valahová még kijebbe.

Ötlépcsnyire lehetnek tőle, amikor köszön nekik. Megemelt kalappal, fejbiccentéssel. Nem tudja, miért csinálja, magától jött. A hangját talán nem is hallották volna meg, de a mozdulatra felfigyelnek. Legelsőként a nő: megragadja a mellette gyalogló férfi karját és ránt rajta egyet. Erre megállnak mind. Ő meg elizskol mellettük. Sokáig nem mer hátranézni, követik-e. De aztán mégis hátra-néz: nem követik.

Kimenekül a parkból. Már amúgy sem látja a sárga busztetőket, valószínűleg csak káprázat volt, elnézett valamit. Jobb lesz a házak között, civilizált környezetben. Itt sokan járnak, rendőrkocsit lát befordulni a sarkon. Pillanatnyilag nem tudja, merre van a buszvég, de nem is érdeklí – rég elfeledkezett a hagymáról meg a cékláról. Besorol a tömegbe, ha kicsit gyorsabban tudna menni, szinte egyszerre lépne velük. Jó érzés, kellemes érzés. Fizikai védettséget érez, összetartozást, közös ügyet. Menni kell valamerre, így hát most errefelé megy.

De a bevásárlóközpont bejáratánál lefékez. Nem, ide nem akar bemenni, nem akar vásárolni. Hátraarcot csinál.

A házfalak tövének védettségében visszafelé araszolva felfigyel egy újságos standra. Finom fából készült, festett, igazán klasszikus darab, aminek elülső oldalát újságokkal aggatták tele, épp csak vállszélességnyi helyet hagyva az elárúsító ablakban könyöklő árus számára. Utoljára diákkorában, a fővárosban látott ilyet. Közelebb óvakodik, kétszer is megkerüli, mindenképpen szeretne venni valamit, de egyetlen ismerős újságnév sem ötlük a szemébe. Aztán megakad a tekintete egy rejtvényújságon, illetve többön is, de a Skandiról legalább már hallott. Kér egyet, és meglepődik, amikor az árus bemondja az árát. De azért fizet, borraivalót is ad. Különös nap ez, főleg azért, mert rég elfelejtette, miért is van itt. Sőt, talán azt is, hogy egyáltalán hol van.

Az újságon felbuzdulva szeretne venni még valami mást is. Vagy mondjuk beülni egy kávézóba és megfejtetni egy rejtvényt egy kávé és egy sütemény társaságában. Ez utóbbi mellett dönt. Alig megy húsز métert, talál is egyet. Már az ajtóban látja, hogy egy lélek sincs a helyiségben, kicsit meg is ijed. Tolatna visszafelé, de a pincérnő máris mellette terem. Foglaljon helyet, uram, mondja, talán itt az ablak mellett. Az „uram” szótól egészen ellágyul – szólították őt egyáltalán valaha is uramnak? Leül, kér egy feketét és egy csokitortát. A rendelés ezüstnek látszó tálcán két perc múlva meg is érkezik, elegánsan elrendezve, nagy mosoly kíséretében. Egy pillanatra úgy érzi, nem használta ki eléggé az életet. A nagy jövés-menésekben lehetőségek voltak, amiket elmulasztott. De talán, ha igyekszik, még utolérheti őket. Vagyis, pontosabban, nem mulasztja el azokat, amik ezután jönnek.

A keresztrejtvénnel egyáltalán nem boldogul. Nem azért, próbálja magyarázni magának, mert nem jut az eszébe semmi, hanem mert egy csomó dolog elvonja a figyelmét. Az, például, hogy odakint, a vastag, de patyolattiszta ablaküvegen kinézve, mintha megsokszorozódtak volna az emberek. Nemcsak többen lettek, gyorsabban is mozognak. Sőt, egyesek futnak. Mintha valami szörnyűség rázta volna meg őket, valami katasztrófa, ami elől menekülnek. Belekortyol a kávéba, megeszik két falat süteményt, majd újra kinéz. Most már mindenki fut, gyorsabban, mint az előbb, összeütköznek, elesnek, fölpattannak, rohannak tovább. De jó itt a jó melegen, gondolja, milyen remek ötlet volt, hogy bejött. Odakint már ezerszer fellökték volna, és nem biztos benne, hogy fel is tudott volna állni.

De az igazi apokalipszis még csak ezután következik. Mint valami katasztrófafilmben, megmozdul a föld. Hullámokat vet, mintha alatta valami irdatlan nagy állat járna, ami a felszínre szeretne törni, de nem tud. Csak úgy repülnek szanaszét a járókövek, eltalálnak embereket, kirakatokat, azt is, amelyen éppen kifelé néz. Hátralóki a székét, az asztalládba beakadt térdével csaknem leveri a tálcát. Jól van, uram? A pincérnő áll mellette, kezét barátságosan a vállára teszi. Segíthetek valamiben? Nem, köszönöm, nem tud, válaszolja, itt már mindennek vége. Igya meg a vizét, rögtön hozok másikat. A kávé, tudja... De

ezt már nem hallja, újból az utcát nézi, ahol, legnagyobb meglepetésére, helyreállt a rend. A kövek a helyükre kerültek, az úttest kisimult, az emberek sétálnak, sőt, andalognak. Megtörli a szalvétával a homlokát, felhajtja a pohár vizet, majd a másodikat is. Közben a nő keze újból a vállán nyugszik. Hálás tekintettel néz fel rá. Emberemlékezet óta nem érintette így meg senki.

Könnyűszerrel megtalálja a buszvéget, mintha valami beépített GPS működne az agyában, felszáll a buszra, jobb oldalt, a harmadik ülésre, a hátulsó ajtó elé, és rögtön elalszik. Mikor hazaér, magára zár kaput, ajtót, átöltözik kényelmes otthoni ruhába és takarítani kezd. Partvis, porrongy, felmosó – poriszívó nem, annak utálja a hangját. A tökéletes munkához csend kell, néma csend. Hogy még az óraütést is hallani lehessen.

Mikor végez, megterít magának az ablak mellé, felvágott, sajt, egy pohár fehér bor, és az utcát nézi. A szemközti Sparban éppen zárnak, kiürült a parkoló, kiürültek a gyalogjárdák is. Félhomály és csend ereszkedik a városra. Nem jár semmi, nem kell már menni sehova. Leereszti a relaxát, résnyire, hogy a reggeli fények bejussanak. Levetkőzik, elalszik. Éjszaka gyengén szitálni kezd az első hó.

